

топ-менеджеров растет в странах с высоким экономическим развитием, с высоким уровнем защиты прав акционеров и длительным доминированием правых или либеральных правительств.

Ключевые слова: топ-менеджеры, акционеры, корпоративное управление, концентрация и рассредоточение собственности.

Rakhmanov O.A., Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor of the Department of Political Science and Sociology of Vadym Hetman Kyiv National Economic University

Top managers within the separation of control and ownership in corporations. The article is devoted to the analysis of the system changes of economic subjectivity of large owners and top managers within the transformation of capitalism. The paper singles out the basic objective factors that determine the coordination of control and ownership. It is proved that separation of ownership and top managers' influence is increasing in the countries with high economic development and high level of protection of shareholders' rights, and in the countries with the long prevalence of right-wing or liberal governments.

Key words: top managers, shareholders, corporate governance, concentration of ownership, ownership separation.

УДК 316.334.2:911.375[(438-25)"19/20"

Рішко А.М.,

аспірантка Інституту соціології НАН України

Соціально-просторові трансформації структури великого міста (на прикладі Варшави ХХ – початку ХХІ ст.)

У статті розглядається трансформація соціально-просторової структури міста Варшава протягом ХХ – початку ХХІ ст. Акцентується увага на двох переломних періодах у розвитку соціального простору міста – повоєнній відбудові із переходом від капіталізму до соціалізму та 90-х роках ХХ ст. – переході від соціалістичного до капіталістичного устрою. Аналізується перманентний стан перехідного періоду розвитку, характерного для міста ХХ – початку ХХІ ст., коли виникають нові форми соціально-просторової структури, а стара соціальна структура ще продовжує існувати. Постійні процеси перетворення створюють мозаїчність соціального простору міста.

Ключові слова: велике місто, трансформація соціально-просторової структури, мозаїчність простору, перехідний період розвитку.

Місто – багатовимірний об'єкт досліджень, що постійно розвивається. Динаміка таких змін відображається у соціальній структурі міста, що якнайкраще ілюструє як процеси, що відбуваються у місті сьогодні, так і наслідки минулих трансформацій. З одного боку, кожне місто має свій власний шлях та історію розвитку, з іншого, міський простір зазнає трансформацій, що відбуваються у державі та регіоні. ХХ століття було багатим на події та переломні моменти, що залишили свої наслідки у соціальному просторі міста.

Міста Центрально-Східної Європи пережили значну зміну складу населення через втрати у війнах та міграційні процеси. Окрім цього, вагомий внесок у трансформацію соціальної структури зробила кількарізова зміна суспільного ладу: спочатку від капіталістичного устрою, що існував напередодні Другої світової війни, до соціалістичного, у повоєнний період і до початку 90-х років, а на зламі століть повернення до капіталізму.

Дослідження міського простору вимагає поєднання різноманітних соціологічних методів, а також використання досвіду наукових досліджень з інших наук. Так, М. Сеньйор виділяє три різновиди аналізу соціального простору міста: класичну міську екологію; аналіз соціальних районів; багатовимірний аналіз просторової структури міського населення [7]. У свою чергу Г. Венцлавовіч пропонує використовувати системний підхід при дослідженні

міста [11], М. Левіцька акцентує увагу на розгляді ментальних карт простору міста [5], а А. Гжимала-Козловська виявляє роль мігрантів у творенні соціального простору [2]. Міський простір Варшави розглядають такі дослідники як Т. Жарські – з позиції економічних потреб мешканців [12], М. Маліковські – у контексті соціального виміру простору [4], К. Куч-Чайковська, аналізуючи структуру соціуму [3], М. Сментковські, визначаючи економіко-географічні показники простору міста [10].

Незважаючи на численні дослідження, проблема комплексного аналізу соціального простору з урахуванням соціологічної перспективи все ще залишається невирішеною. Аналіз соціально-просторової структури тісно пов'язаний із аналізом внутрішньо-міського розселення городян, адже часто просторова сегрегація залежить як від соціально-політичних, так і соціально-економічних характеристик спільнот у місті.

Узагальнення, систематизація та порівняння міського простору Варшави XX – XXI ст. проводиться з метою аналізу, визначення тенденцій та виокремлення характеристик змін у соціальному просторі великих міст.

Довоєнна капіталістична Варшава

Варшава – самостійний соціоекономічний регіон, що має внутрішні економічні та соціальні структурні відмінності [11]. Це – столичне місто, що найдинамічніше розвивається в Польщі й на території Центрально-Східної Європи, очолює політичні й економічні перетворення в країні, є генератором інвестиційних ініціатив із залученням іноземного капіталу та осередком стрімкої приватизації. Разом з тим, сучасна структура населення польської столиці формувалася протягом минулого століття із значними нерівностями. Так, воєнні знищення та повоєнна відбудова суттєво вплинула на соціально-просторову структуру Варшави, тим паче, що новий політичний курс чинив чималий вплив на її формування.

До розгляду соціально-просторової структури довоєнної Варшави звертається Г. Венцлавовіч, використовуючи факторний аналіз даних перепису населення 1931 р. За основу він обирає 84 територіальних осередки та 26 характеристик, серед яких основними є щільність населення, статеві-вікові ознаки, смертність, релігійна приналежність, засоби до існування, соціальна приналежність та житлові умови [11]. Дослідник зазначає, що у Варшаві цього року спостерігалась помітна соціальна диференціація, адже, з одного боку, існувала висока позитивна кореляція між показниками, які характеризують хороші житлові умови мешканців і приналежність їх до вищих соціально-професійних груп, а з іншого боку, від'ємна кореляція між показниками, що характеризують нижчі соціально-професійні групи, смертність і неграмотність [1, с. 253].

До аналізу даних перепису 1931 р. вдається і Т. Жарські, результати якого вказують на загальний низький рівень задоволення споживацьких потреб мешканців, значну поляризацію суспільства та помітні відмінності житлової ситуації у різних дільницях міста [12, с. 258]. Так, більш як половину (51%) довоєнного працюючого населення Варшави становили робітники. Проте місця їх проживання розташовувались у різних районах. Серед них були типово робітничі дільниці та дільниці, де робітники становили меншість. Ці дільниці значно відрізнялися за житловими умовами. Серед них, суто робітничими, і, відповідно, з найгіршими умовами проживання виявились дільниці Воля (73,3% робітників) та Таргувек (72%) [12, с. 260].

Міркуючи за аналогією, згадаємо: автори концепції аналізу соціальних районів Е.Шевкі та В.Белл виділили три структури, що характеризували американське місто середини XX ст.: економічний статус, етнічний статус, сімейний статус [8]. Виділені структури та їх локалізація у просторі адекватно характеризували капіталістичне місто з його соціальними контрастами та стратифікацією. Характерні вони були і для Варшави цього року, мешканці якої помітно розрізнялись за класовими й етнічними ознаками. Просторова структура столиці на той час була концентрично-секторною: у центральній частині розміщувалось населення, що мало краще соціально-економічне становище [1, с. 255].

Отже, соціальний простір довоєнної Варшави характеризувався поглибленою диференціацією, яка відображалася у відмінній соціальній структурі та значному розриві в економічних та соціальних статусах різних груп населення, і частковою сегрегацією. Часткова

сегрегація виявлялася у виділенні дільниць із переважанням робітничого населення та низькою якістю житла та дільниць із переважанням заможного населення та житла високої якості.

Соціалістична трансформація Варшави

Варшава у міжвоєнний період була типовим капіталістичним містом, а її населення характеризувалось помітними класовими та національними відмінностями. Руйнація міста під час Другої світової війни дезорганізувала стару просторову систему міста, нова сформувалася вже за нових політичних умов. Соціальна революція змінила і класову ієрархію суспільства. Відбудова та господарський розвиток стали імпульсом до чисельної міграції населення у Варшаву. Переміщення населення призвело до того, що населення Варшави стало більш молодим, порівняно з довоєнним періодом, більш однорідним у національному і культурному відношеннях. Відбулись зміни і соціально-економічних умов проживання [1, с. 259-260].

Дослідження Т. Жарські вказує на те, що з 595 тис. кімнат для проживання, наявних у Варшаві перед Другою світовою війною, під час бойових дій 425 тис. було знищено. Відбудова міста відбувалася за активної участі мешканців, але, попри значні зусилля, заселеність помешкань залишалася щільною – у 1947 р. 2,3 особи на кімнату [12, с. 262- 262].

Зміни житлової ситуації, а відтак і соціально-просторової структури міста, відбулися у 60-ті роки ХХ ст. Станом на 1960 р. 50,4 тис. квартир було відбудовано, а 120,4 тис. збудовано наново. Таким чином, житловий фонд Варшави був практично повністю відбудований та перерозподілений згідно з приписами тодішньої влади [12, с. 264].

Слід зазначити, що у повоєнній Варшаві було встановлено суворий контроль прописок. Водночас у складі житлового фонду домінувала державна та комунальна форми власності. Це обмежувало свободу вибору місця проживання й роботи для мешканців і, як наслідок, призвело до егалітарного змішування різних суспільних груп та гомогенізації суспільного середовища [9, с. 464].

Попри цілеспрямовану політику змішування населення, дані перепису 1960 р. засвідчують менш виражені, проте видимі відмінності у соціальному просторі міста. У цьому самому році працівники становили 40,3% від загальної кількості працівників в економіці, розумові – 53,8%, члени кооперативів праці – 5,9%. Дані вказують на те, що надалі існує різниця між дільницями з точки зору кількості представників фізичної праці та житлових умов. Найбільше фізичних працівників у дільниці Прага-Північ (52,3% від населення дільниці), а також дільниці Воля (48,4%). Натомість у центрі – дільниці Середмістя – надалі кількість фізичних працівників залишалася низькою – 29% [12, с. 266-267]. Попри присутні відмінності між дільницями, все ж різниця стала менш помітною, аніж перед війною. Отже, політика гомогенізації населення, при якій головну роль регулятора розселення відіграла держава, мала свої результати вже у вказаному вище році.

Структура соціалістичної Варшави добре знайома завдяки працям Г. Венцлавовіча, який виділив такі найважливіші виміри соціально-просторових відмінностей у Варшаві у період соціалізму: суспільно-професійний статус, виражений освітою та приналежністю до інтелектуально-творчих еліт чи урядового апарату; житлова ситуація – егалітарне змішання професійних груп: працівників фізичних та розумових; економічне становище, що вказує на те, що найзаможніше населення (керівники і особи, які працювали на себе) мало найбільшу свободу вибору місця проживання [11].

Порівняння результатів аналізу даних перепису 1931 і 1970 рр. дозволило відслідкувати значну різницю у складі просторових структур. Різниця між 1931 та 1970 рр. – результат головним чином тих змін, що відбулись за цей період і вплинули на напрям та суть майже всіх соціальних і економічних процесів, що формують просторову структуру. Виділені Г. Венцлавовічем фактори, екологічні структури створюють синтетичну картину соціально-економічних відмінностей і стратифікації населення Варшави у 1931 та 1970 рр. [1, с. 259].

Станом на 1931 рік визначальними для формування соціального простору були три фактори: соціально-економічне становище, економічний стан та віросповідання, демографічні характеристики. У 1970 р. фактори дещо змінилися, і на перший план вийшли такі чинники як: суспільно-професійне становище, соціальні й житлові умови, економічні умови

та сімейний стан. Тоді ж був абсолютно відсутнім етнічно-релігійний фактор формування соціального простору. Проте соціально-економічні чинники все ж відігравали значну роль і впливали на розселення мешканців. Так, серед соціальних груп була виділена така категорія як «письменники, журналісти, художники і т.п.», більш привілейована у сенсі вибору квартир. Найбільше скупчення цієї верстви населення спостерігалось в центральних районах Варшави, що заселені раніше за інші. Також у центральних районах населення характеризувалося високим суспільно-професійним статусом, високою ефективністю робочої сили [1, с. 257].

Проте в інших районах міста поза центром існував високий рівень просторової інтеграції професійних та соціальних груп, оскільки в одних і тих самих дільницях з'являлися однакові співвідношення таких груп як «робітники фізичної праці», «працівники розумової праці», «працівники за агентськими та комісійними договорами», «наукові працівники», що було результатом проведення цілеспрямованої житлової політики гомогенізації населення [1, с. 257].

Слід зазначити, що Варшава у 1970 р. була мозаїчною системою, що нетипова для великого соціалістичного міста, адже все ще залишалися дрібні ареали сегрегації на основі соціально-економічних чинників, проте видимість їх ставала значно меншою. Мозаїчність – система, характерна для міста, що перебуває на перехідному етапі розвитку. Вона виникає при накладанні нових структур на старі, а також при поєднанні випадкових та запланованих факторів [1, с. 260].

Отже, соціальний простір Варшави періоду соціалізму значно змінився у порівнянні із довоєнним станом. Повоєнна відбудова, чисельна міграція та політика гомогенізації населення спричинила до вирівнювання соціально-просторової структури міста за національним та релігійним складом. Проте дільниці міста відрізнялися за житловими умовами та кількістю некваліфікованих працівників. Тому місто характеризувала мозаїчна система перехідного періоду, коли відбувається накладання старих та нових структур соціального простору.

Повернення до ринкових відносин

Процеси конкуренції і сегрегації населення були пов'язані з новим житловим будівництвом, що полягало у проживанні населення з вищим суспільним статусом у «кращих» поселеннях, а населення з нижчим соціальним статусом у гірших. Цей процес розпочався ще в 70-х роках, а у 80-х роках відбулося зростання соціально-просторових відмінностей до рівня, порівняного з країнами Західної Європи [9]. Згідно з переписом населення 1988 р., сімейна ситуація та пов'язане з нею розташування осіб різного віку в просторі міста мало концентричний вигляд з перевагою старших осіб та одно- чи двоособових господарств у центральних дільницях, а осіб молодших та господарств 3-4 особових – у нових дільницях далі від центру. Суспільно-професійні характеристики, пов'язані із освітою та характером виконання праці, проявляли систему відмінностей з виразною смугою, що простягається через центр міста з півночі на південь [9, с. 464-465].

Незважаючи на різноманітність зразків трансформації у постсоціалістичних країнах Центрально-Східної Європи, одними з головних викликів, з якими стикнулися мешканці міст, є: 1) значне скорочення державної підтримки і скасування державного регулювання ринку житла; 2) погіршення якості житла, що асоціюється із приватизацією, зростанням нерівності та небажанням провести орендну реформу; 3) конфлікти та зростання неформального захоплення житлових територій, займання пов'язаних із інституційною трансформацією у житловому секторі [10].

Довгі черги та різні привілейованості обірвалися з початком 1990-х і створилася різноманітна арена, де різні зацікавлені групи (державні, приватні, недержавні) взаємодіють або конфронтують. Індивіди та організації вдаються до неформальних вирішень зростання житлових нерівностей, бідності, виключення, що проявляється у масовому зростанні неформальних поселень та нелегальності міського будівництва. У цілому реформи житлової політики полягають у посиленні ринкових сил та зменшенні втручань держави у житлову систему, а також у приватизації державного житла та державних підприємств.

Сучасні виміри відмінностей соціально-просторової структури

На сучасному етапі розвитку відбулися значні зміни соціального простору Варшави.

З 1980-х років спостерігається поступова перебудова міста за західними зразками капіталістичних міст. Вступ Польщі до ЄС спричинив інтенсифікацію процесів перебудови.

У постсоціалістичних містах, таких, як Варшава, процес розвитку просторової поляризації населення яскраво простежується через «вивільнення» ринку помешкань [3, с. 194]. Приватизація державних помешкань у постсоціалістичній Європі включає трансфер більше 3 млн. осель лише за перших чотири роки трансформації [10].

Конкуренція за привабливе розташування та свобода вибору умов і місця проживання спричинює процеси, за якими міська структура починає впорядковуватись згідно з правилами ринку, що тим самим окреслює рівень привабливості території. Відбувається поглиблення різниць між дільницями бідних та багатих. З'являються огорожені поселення, з охороною, замкнуті території тощо [10, с. 194].

Соціальний простір міста надалі поділяється за якістю житлового фонду та кількістю низько кваліфікованих працівників відносно загальної кількості населення дільниці (Картодіаграма 1). Так, східна частина Варшави (права щодо руслу р. Вісла) складається з дільниць з гіршими житловими умовами та значно більшим відсотком низько кваліфікованих працівників. Також гірші соціально-економічні умови частково характеризують центральні дільниці старої забудови Варшави, такі як Воля, Прага та ін.

Картодіаграма 1. Розселення низько кваліфікованих працівників (зліва) та розподіл помешкань незадовільної якості (справа) у просторі міста Варшава (2002 р.)

*Джерело: розроблено автором на основі даних перепису населення м. Варшава 2002 р.

Розроблена М. Сментковским класифікація дільниць Варшави станом на 2002 р. ілюструє основні відмінності між дільницями міста. У центральних дільницях проживають переважно старші мешканці пенсійного віку, часто наодинці. Серед таких дільниць можна виділити Північне Середмістя, Муранів, Мірув, Новолипки і Старе М'ясто, південну частину старого Мокотова, а також Охоти. Родини з дітьми займають нові дільниці та дільниці, збудовані у 70-х і 80-х роках: Урсинув, Бемово, Єльонки, Хомічувка, Вавжишев, Руда, Тархомін, Гоцлав та Урсус. Маргіналізовані групи населення проживають у периферійних районах, раніше сільськогосподарських (Урсус, Влохи, південна частина Урсинова, Віялнув, Вавер, Рембертув, Бялоленка, північна частина Белян). Частина бідного населення проживає

у центральній частині міста – у дільницях Воля, Середмістя, Прага Населення, що приїхало після 1988 р., зосереджене у поселеннях нового будівництва – Кабати, Імелін, Служев, Щенслівіце, Млочіни, Тархомін, Новодвори. Студенти та університетські кадри часто проживають навколо головних університетів [9, с. 468].

З'явилися у сучасній Варшаві й поселення, де переважають представники емігрантських груп. Так, значна частина мігрантів з В'єтнаму проживає у дільниці Воля, а представники країн Західної Європи та Північної Америки – у дільниці Вілянув [2].

На Варшавському ринку нерухомості функціонує поділ на більш та менш престижні райони. Найпрестижніші терени міста: Мокотув, Жолібож, частина Середмістя, Саська Кемпа, Беляни, Кабати та частина Урсинова [3, с. 197]. Попри те, що більшість престижних дільниць все ще знаходиться в центральній частині міста, відбувається процес субурбанізації. Відсутність помешкань достатнього рівня спричиняє механізм міграції населення – особи, що належать до вищої суспільної верстви, старалися покинути центральні дільниці та переїхати поза адміністративні території Варшави. Зростання безробіття та брак певності працевлаштування спричинив поступову деградацію житлових ансамблів у центральних дільницях.

Попри значні перетворення у соціальному просторі Варшави, сучасна структура все ще характеризується мозаїчністю [5, с. 277–278]. Адже не існує чітких меж просторової сегрегації, проте існують дрібні анклави, що вирізняються чіткими соціально-економічними, а інколи й етнічними характеристиками.

З викладеного вище доходимо висновку, що соціальний простір Варшави зазнав значних змін протягом ХХ – початок ХХІ ст. Зміни відбувалися як у соціальній структурі населення, так і у просторовому розселенні. Напередодні Другої світової війни Варшава характеризувалася чіткими поділами населення, значною сегрегацією у просторі. Диференціація торкалася не лише груп за соціально-економічними показниками, важливу роль відігравали етнічні й релігійні характеристики населення. Воєнні знищення житлового фонду, значна зміна населення польської столиці та цілеспрямована державна політика гомогенізації змінили простір міста у період соціалізму. Дільниці надалі відрізняються за соціально-економічними рисами, проте меншою мірою, аніж у довоєнний час. Але з простору зникає етнічна та релігійна диференціація. Простір Варшави середини ХХ ст. характеризується мозаїчністю, що відображає зіставлення попередніх і накладання нових структур.

Характер перехідного періоду місто зберігає і надалі. Без усталення цілковитої гомогенізації з кінця ХХ ст. у місті починають стрімко розвиватись процеси ринкової перебудови. Завдяки швидкій приватизації, що зробила можливим свободу вибору помешкання, та залученню значних інвестицій, Варшава все більше набуває рис капіталістичного міста західного зразка. Так, загострюються відмінності між дільницями з кращим та гіршим житловим фондом та соціально-економічними характеристиками населення, з'являються фактори етнічного розселення.

Сучасний простір Варшави зазнав значних трансформацій протягом ХХ – початку ХХІ ст., і надалі характеризувався нестабільністю та мозаїчністю, а отже, ілюстрував місто на перехідному етапі розвитку. Така постійність процесу змін відкриває можливість відслідковування дослідникам тенденцій трансформації та прогностичного моделювання змін соціального простору. На окрему увагу заслуговують подальші дослідження таких чинників впливу як євроінтеграція, суперечливі впливи глобалізації та локалізації.

Література:

1. Венцлавович Г. Структура социально-экономического пространства капиталистической и социалистической Варшавы / Г. Венцлавович // Проблемы урбанизации и расселения. – М.: Мысль, 1976. – С. 251-261.
2. Grzymała-Kozłowska A. Migranci z krajów mniej rozwiniętych gospodarczo niż Polska: przypadek Wietnamczyków / Grzymała-Kozłowska A. // Społeczna mapa Warszawy. Interdyscyplinarne studium metropolii warszawskiej. – Warszawa: Wyd. Naukowe Scholar, 2004. – S. 389-414.

3. Kuć-Czajkowska K. Nierówności społeczne w przestrzeni Warszawy / Kuć-Czajkowska K. // Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy w kontekście spójności społeczno-ekonomicznej. – Rzeszów: Katedra Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2008. – S. 193-210.
4. Malikowski M. Socjologiczne badanie miasta. Problemy pojęciowe, teoretyczne i metodologiczne / M. Malikowski. – Rzeszów: Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, 1992. – 183 s.
5. Lewicka M. Identyfikacja z miejscem zamieszkania mieszkańców Warszawy: determinanty i konsekwencje / Lewicka M. // Społeczna mapa Warszawy. Interdyscyplinarne studium metropolii warszawskiej. – Warszawa: Wyd. Naukowe Scholar, 2004. – S. 273-315.
6. Libura H. Percepcja przestrzeni miejskiej / Libura H. – Warszawa: Instytut Gospodarki Przestrzennej UW, 1990. – 240 s.
7. Senior M. Approaches to residential location modeling Urban ecological and spatial interaction models / Senior M. // Environment and Planning. – 1973. – № 5. – P. 165-197.
8. Shevky E. Social area analysis: Theory illustrative application and computational procedures / Shevky E., Bell W. – Stanford CA: Stanford University Press, 1955. – 70 p.
9. Smętkowski M. Zróżnicowania społeczno-przestrzenne Warszawy – inercja czy metamorfoza struktury miasta? / Smętkowski M. // Przegląd geograficzny – 2009. – T. 81. – zeszyt 4. – S. 461-482.
10. Tsenkova S. Trends and Progress in Housing Reforms in South East Europe / Tsenkova S. – Paris: Council of Europe Development Bank, 2005. – 138 p.
11. Węclawowicz G. Geografia społeczna miast. Zróżnicowanie społeczno-przestrzenne / Węclawowicz G. – Warszawa: Wyd. Naukowe PWN, 2003. – 224 s.
12. Żarski T. Zagadnienie mieszkaniowe. Zaspokajanie podstawowych potrzeb / Żarski T. // Warszawa – socjologiczne problemy stolicy i aglomeracji. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1969. – S. 257-272.

Ришко А. М., аспирантка Института социологии НАН Украины

Социально-пространственные трансформации структуры крупного города (на примере Варшавы XX – начала XXI в.). В статье рассматривается трансформация социально-пространственной структуры города Варшава в течение XX – начала XXI в. Акцентируется внимание на двух переломных периодах в развитии социального пространства города – послевоенном восстановлении с переходом от капитализма к социализму, и 90-х годах XX в. – переходе от социалистического к капиталистическому устройству. Анализируется перманентное состояние переходного периода развития, что характерно для города XX – начала XXI в., когда возникают новые формы социально-пространственной структуры, а старая социальная структура еще продолжает существовать. Постоянные процессы преобразования создают мозаичность социального пространства города.

Ключевые слова: большой город, трансформация социально-пространственной структуры, мозаичность пространства, переходный период развития.

Rishko A. M., Post-graduate student of the Institute of Sociology of NAS of Ukraine

Socio-spatial transformation of the big city structure (e.g. Warsaw in the XX – early XXI centuries). Transformation of the socio-spatial structure of the city of Warsaw during the XX - beginning of XXI centuries is discussed in the article. The author focuses on two crucial periods in the development of the social space of the city - the postwar reconstruction - the transition from capitalism to socialism, and 90s of the XX century – the transition from a socialism to a capitalism. The permanent state of transition, which is typical for the city of the XX - beginning of XXI centuries, when new forms of socio-spatial structure appear but the old social structure continues to exist, is analyzed. The process of permanent transformation creates a mosaic form of the urban social space.

Key words: big city, the transformation of the socio-spatial structure, mosaic of space, a transitional period of development.